

KAROLINA JASINA
KINGA SZUBART-JASZCZUR

Problem bezpieczeństwa w mieście

1. Zagadnienie bezpieczeństwa a zjawiska patologii i przestępczości

Refleksja nad bezpieczeństwem towarzyszy człowiekowi od zarania dziejów. Jednak dopiero w XXI w. zainteresowanie tą tematyką rozciągnęło się na wszystkie formy działalności człowieka, co znalazło wyraz w pierwszych kodyfikacjach prawnych. Bezpieczeństwo uznawane jest za najważniejszy warunek rozwoju i przetrwania ludzkości¹. To „stan psychiczny lub prawny, w którym jednostka ma poczucie pewności, oparcie w drugiej osobie lub w sprawnie działającym systemie prawnym”². W innym, bardziej pragmatycznym ujęciu bezpieczeństwo to stan determinowany potrzebą zaspokojenia określonego braku³. Wychodząc od takiej definicji bezpieczeństwa, należy skupić się na teorii A. Masłowa mówiącej o potrzebach jednostki ludzkiej. Według niego potrzeba powstaje w wyniku braku „czegoś”, co utrudnia normalne funkcjonowanie organizmu. W konsekwencji pojawiają się zakłócenia równowagi między podmiotem i środowiskiem, „stan napięcia fizjologicznego i psychicznego wywołany niedoborem ważnej wartości, która domaga się rozładowania i zaspokojenia”⁴. Każdy z nas posiada system potrzeb, na który składają się pragnienia „kontaktu emocjonalnego, uznania, bezpieczeństwa, erotyczne, przynależności, innowacji, poznawcze, estetyczne, zabawowe i sensu

---

¹ R. Rosa, *Filozofia i edukacja do bezpieczeństwa i pokoju w obliczu nowych wyzwań*, „Podlaskie Zeszyty Pedagogiczne” 2(2000), s. 34.

² B. Dunaj, *Słownik współczesnego języka polskiego*, Wydawnictwo Nomos, Warszawa 1996, s. 120.

³ W. Okoń, *Nowy słownik pedagogiczny*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1998, s. 307.

⁴ Cyt. za: J. Borkowski, *Socjologia i psychologia społeczna*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Pułtusk 2003, s. 216.

życia”⁵. Podstawą piramidy A. Masłowa są potrzeby niższego rzędu, w skład których wchodzi bezpieczeństwo, przedstawione jako podzbiór pragnień: pewności, opieki, oparcia, stabilności, wolności od strachu, lęku i chaosu struktury, porządku prawa i granic oraz silnego opiekuna⁶. Potrzeby wyższego poziomu aktywizują się dopiero po zaspokojeniu tych niższych⁷.

Potrzeba bezpieczeństwa ma duże znaczenie we wczesnych fazach rozwoju każdego z nas. To odczuwana przez dziecko miłość i bliskość rodziców kształtuje jego dalszy prawidłowy rozwój⁸. Zagadnienia bezpieczeństwa doskonale odzwierciedlają się w religii i filozofii, gdyż organizują one wszechświat i ludzi w pewną „zadowalającą całość”, co daje społeczności stabilność⁹.

Bezpieczeństwo to podstawowa życiowa potrzeba człowieka, która dzielona jest na strefę indywidualną i społeczną¹⁰. W ujęciu indywidualnym poczucie bezpieczeństwa każdej jednostki jest kategorią o charakterze subiektywnym – złożone jest inter- oraz intraindywidualnie, dlatego mówiąc o bezpieczeństwie, należy traktować je jako wartość charakteryzującą się dynamiczną tendencją wzrostu. Wzrost ten jest uzależniony od zmian następujących w społeczeństwie ponowoczesnym¹¹. Aspekt społeczny łączy się z ludzkim rozwojem, budowaniem relacji oraz godnym życiem¹².

Bezpieczeństwo jest również skutkiem relacji obywatela i państwa, co wiąże się zawsze z siłą militarną, czyli polityką obronną państwa. Główną rolę odgrywają tu wszelkiego rodzaju regulacje prawne gwarantujące bezpieczeństwo i jego obronę. Do najważniejszych kodyfikacji tego typu w Polsce uznaje się Ustawę Zasadniczą, a w niej zapis o zapewnieniu obywatelom bezpieczeństwa, znajdujący się w artykule 5¹³, zaś rozwiązywanie wszelkich państwowych problemów dotyczących tła bezpieczeństwa

---

⁵ A. Masłow, *Motywacja i osobowość*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 2006, s. 66.

⁶ Tamże, s. 65–66.

⁷ Tamże, s. 67.

⁸ A. Koźmiński, *Zarządzanie. Teoria i praktyka*, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1998, s. 402–403.

⁹ A. Masłow, *Motywacja...*, s. 66.

¹⁰ J. Czaputowicz, *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Współczesne koncepcje*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 2012, s. 15.

¹¹ Tamże, s. 16.

¹² Tamże, s. 17.

¹³ *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2008, s. 37.

narodowego leży w gestii powoływanej przez Prezydenta RP Rady Bezpieczeństwa Narodowego¹⁴. Reasumując, warto nawiązać do prostej myśli K. Neymana: „Bezpieczeństwo nie jest wszystkim, lecz bez bezpieczeństwa wszystko jest niczym”.

Bezpieczeństwo odgrywa fundamentalną rolę w życiu każdego człowieka, gdyż determinuje jego myśli oraz pragnienia, dlatego tak ważne jest dla ludzkiej egzystencji. Jednakże nasze funkcjonowanie w rzeczywistości wiąże się z domniemanymi i realnymi zagrożeniami bytu własnego czy bytu naszych najbliższych, co odczuwalne jest wyjątkowo dotkliwie, dlatego każdy człowiek dąży do usunięcia lub chociażby zminimalizowania zagrożeń, tworząc prawo i rozwijając działalność m.in. armii, policji, straży municypalnych, straży pożarnej. Niektórzy wynajmują firmy ochroniarskie, montują przynajmniej podwójne drzwi wejściowe, zakupują polisy ubezpieczeniowe czy zdają się na łaskę Opatrzności. Bezpieczeństwo jest cenne szczególnie teraz wobec trudnych, niepokojących, a nieraz przerażających zjawisk początku XXI w., jak: wzrost przestępczości i jej nowych wymiarów, agresywności i ekspansywności pewnych grup społecznych w różnych sferach życia społecznego, światowy terroryzm, który globalizuje się i jest coraz bardziej realny dla każdego z nas. Można stwierdzić, że zachwianie poczucia bezpieczeństwa następuje wskutek realnego zagrożenia otaczającego jednostki porządku, prawa i władzy¹⁵.

Zagrożenie bezpieczeństwa jest definiowane jako splot zdarzeń, w którym z dużym prawdopodobieństwem może nastąpić ograniczenie lub utrata warunków spokojnego bytu – bądź jest to naruszenie, bądź utrata stabilności i ładu¹⁶. Zagrożenie bezpieczeństwa jest potencjalnym lub istniejącym zjawiskiem, sytuacją, działaniem wymierzonym w wartości i interesy, destabilizującym życie osobiste i zdrowie, warunki bytu, mienia i środowiska, życie społeczne i państwowe, a także utrudniającym rozwój¹⁷.

Zagrożenia definiowane są również ze względu na źródło ich powstania. Podział tych źródeł często przedstawiany jest dychotomicznie na dotyczące

---

¹⁴ L. Kacprzak, *Bezpieczeństwo osobiste uczniów i poczucie jego – integralnym obowiązkiem szkoły i nauczycieli* [w:] A. Zduniak, M. Kryłowicz (red.), *Edukacja dla bezpieczeństwa – w rodzinie, szkole i pracy*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa – Poznań 2004, s. 183.

¹⁵ Tamże, s. 69.

¹⁶ M. Stasiakiewicz, *Twórczość i interakcje*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 1999, s. 51.

¹⁷ J. Flis, R. Jakubczyk (red.), *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku. Wyzwania i strategię*, Wydawnictwo Bellona, Warszawa 2006, s. 8.

środowiska naturalnego oraz działalności człowieka. Inna typologia wydziela zagrożenia pierwotne oraz wtórne¹⁸. Zagrożenie bezpieczeństwa powiązane jest ze zjawiskiem patologii społecznej (termin pochodzi z języka greckiego od słowa *pathos*¹⁹, oznaczającego cierpienie). Początkowo patologia odnosiła się tylko do chorób ciała. Dopiero w XIX w. zaczęto używać tego terminu do określenia różnych dysfunkcji społeczeństwa²⁰. Według J. Szczepańskiego jest to zespół procesów społecznych w ramach zbiorowości oddalających się od przyjętej społecznie normy, przez co oceniane są negatywnie. Zachowania te przekraczają dopuszczalne przez jednostki optimum i zagrażają stabilnemu przebiegowi życia zbiorowego²¹. Wynikiem tego jest dezintegracja instytucji, osłabienie mechanizmów kontroli formalnej, jak i nieformalnej, tworzenie nowych wzorów zachowań, innych niż przyjęte za dopuszczalne²².

Patologia społeczna jest zatem stanem zakłócenia równowagi panującej w społeczeństwie, co wpływa na osłabienie więzi oraz zmniejszenie skuteczności kontroli społecznej. Może być rozpatrywana w dwóch wymiarach – jednostkowym i grupowym²³. Ma też różne stopnie nasilenia. Często mówi się o patologii rzeczywistej i utajonej. Za główne przykłady patologii społecznych uznaje się: alkoholizm, przestępczość, nieprzystosowanie rodziny, narkomanię, samobójstwa, przemoc, prostytucję, czyli wszystkie te zachowania jednostek lub grup, które wyraźnie odbiegają od norm przyjętych w społeczeństwie²⁴. W kwestii przestępczości jest to zbiór czynów zabronionych przez ustawę pod groźbą kary. W literaturze dzieli się przestępczość na kryminalną, gospodarczą i zorganizowaną²⁵.

Zjawisko przestępczości wyjaśnia wiele teorii, m.in. teoria napięć strukturalnych, która tłumaczy je jako osłabienie więzi społecznych w wyniku sukcesu finansowego i zawodowego pewnych grup, co ogranicza dostępne dla innych jednostek środki umożliwiające im uzyskanie sukcesu. W społeczeństwie dochodzi do frustracji i napięcia, a w efekcie zatarcia się granic

---

¹⁸ Tamże, s. 99.

¹⁹ J. Kwaśniewski, *Patologia społeczna. Wybrane problemy*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1991, s. 23.

²⁰ J. Szczepański, *Elementarne pojęcia socjologii*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1965, s. 114.

²¹ A. Geberle, *Patologia społeczna*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1993, s. 17–18.

²² A. Siemaszko, *Granice tolerancji. O teoriach zachowań dewiacyjnych*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1993, s. 92.

²³ N. Goodman, *Wstęp do socjologii*, Zysk i S-ka, Poznań 2009, s. 113.

²⁴ Tamże, s. 115.

²⁵ Tamże, s. 116.

między czynami dobrymi a złymi. To właśnie w takim społeczeństwie poziom przestępczości jest bardzo wysoki²⁶.

Inną istotną teorią jest teoria konfliktu ukazująca, w jaki sposób struktura ekonomiczna społeczeństwa przez swój wpływ na sferę polityczną przyczynia się do wzrostu przestępczości. Tu również pojawia się wzrost napięcia, który jest wynikiem relacji między potrzebami i aspiracjami a możliwościami ich urzeczywistnienia na określonym poziomie i w określonym czasie²⁷. Teoria ta wiązana jest z bezkarnością ludzi bogatych i „władzy”, oszustwami i manipulacjami²⁸. Zagadnienie nasilenia interesów określonej grupy społecznej jest eksponowane w teorii kontroli. Jednakże ma ono charakter etniczny, językowy, kulturowy i religijny. Według tej teorii przestępczość uwarunkowana jest ze względu na te właśnie cechy²⁹.

Nieakceptowane społecznie zachowanie ludzi może być również wynikiem zjawiska naznaczania. Zachowanie jednostek kształtowane jest przez reakcje innych ludzi, tzw. etykietowanie. „Kiedy komuś przyczepi się etykietę – dewianta, zbrodniarza, przestępcy, wariata, narkomana czy alkoholika, wówczas często zaczyna się on zachowywać tak, by spełniać oczekiwania z nią związane”³⁰. Przez takie działania zostają odebrane ludziom szanse na wyjście z dewiacji, a przez wywartą presję jednostki nabierają o sobie błędnego wyobrażenia i zaczynają postępować zgodnie z nim, utwierdzając wszystkich w przekonaniu, że ich ocena jest słuszna³¹. Zjawisko to analizowane jest w teorii naznaczania. Ostatnim przedstawionym źródłem powstania przestępczości i patologii jest zróżnicowane powiązanie. Teoria zróżnicowanych powiązań odnosi się do procesu socjalizacji. To właśnie w jej wczesnych fazach, czyli socjalizacji pierwotnej, dochodzi do uczenia jednostek przestępczości³². Jednakże źródła dewiacyjnego zachowania należy dopatrywać się w każdej przemianie społeczno-ekonomicznej, kulturowej i politycznej, a za czynnik o największym skutku dewiacyjnym uznaje się bezrobocie³³. Bezrobocie w kontekście dewiacji rozpatrywane jest w czterech sferach: materialnej, psychicznej, fizycznej oraz społecznego funkcjonowania rodziny³⁴.

²⁶ Tamże, s. 114.

²⁷ J.H. Tuner, *Socjologia. Koncepcje i ich zastosowanie*, Zysk i S-ka, Poznań 1998, s. 182–186.

²⁸ N. Goodman, *Wstęp do socjologii*, s. 343.

²⁹ Tamże, s. 344.

³⁰ P. Hartley, *Komunikowanie interpersonalne*, Astrum, Wrocław 2006, s. 79.

³¹ N. Goodman, *Wstęp do socjologii*, s. 113.

³² A. Przybyłka, *Patologia społeczna [w:] tenże (red.) Polityka społeczna*, Wydawnictwo AE, Katowice 1998, s. 207.

³³ Tamże, s. 208.

³⁴ K. Sławik, *Ujawnianie przestępstw i wykrywanie sprawców*, Wydawnictwo Naukowe Semper, Warszawa 1994, s. 63.

Zjawisko patologii społecznych należy zwalczać, gdyż burzy ono stabilizację jednostek. Jednakże jest to proces złożony, trudny i wymagający dużo czasu. Co najważniejsze, przyczyny należy zwalczać, a nie łagodzić tylko ich skutki. Kary dla przestępców powinny być surowe. Patologie wpływają na niski poziom poczucia bezpieczeństwa jednostek, co potęgowane jest przez walki dominujących grup interesów, które mają podłoże o charakterze politycznym i są ponad potrzebami ogólnoludzkimi.

Dzisiejsze czasy implikują konieczność stworzenia nowej, szeroko rozumianej, filozofii bezpieczeństwa świata i człowieka. Ta myśl filozoficzna wzmacniałaby określone postawy bezpieczeństwa i kształtowała je w świadomości indywidualnej i społecznej jednostek, gdyż podstawową wartością, a zarazem najważniejszą jest człowiek ze swoją potrzebą bezpieczeństwa i ochrony życia³⁵.

2. Poczucie bezpieczeństwa mieszkańców Rzeszowa

Niewątpliwie dla każdego człowieka istotne jest zapewnienie sobie i swoim bliskim bezpieczeństwa w każdym jego aspekcie. Zwiększeniu poczucia bezpieczeństwa towarzyszy bardzo często uczucie harmonii i komfortu, co z kolei oddziałuje na jakość życia. Kwestie związane z bezpieczeństwem poruszane są w badaniach bardzo często. Głównym ośrodkiem, który regularnie od lat dziewięćdziesiątych bada ten problem w skali ogólnej, czyli całego kraju, jest Centrum Badania Opinii Społecznej (CBOS). Badania koncentrują się głównie na trzech zagadnieniach, tj. osobistych doświadczeniach Polaków, ich poczuciu bezpieczeństwa oraz poczuciu zagrożenia przestępczością.

Oprócz badań na skalę ogólną prowadzone są również pomiary w węższym zakresie, tzn. w poszczególnych miastach. W Rzeszowie zostało wykonanych kilka takich badań. Jednym z nich jest to przeprowadzone w 1996 r. przez Mariana Malikowskiego oraz Sławomira Rębisza. Miało ono na celu poznanie opinii mieszkańców Rzeszowa na temat problemów ochrony środowiska, ekonomii, bezrobocia, spędzania wolnego czasu oraz bezpieczeństwa. Badacze chcieli również uzyskać informacje, co i jak rzeszowianie chcieliby zmienić, ażeby poprawić niniejsze kwestie³⁶.

W 2005 r. na terenie Rzeszowa zostały przeprowadzone przez Artura Polakiewicza podobne badania. Poruszył w nich takie zagadnienia jak wie-

³⁵ R. Rosa, *Filozofia i edukacja do bezpieczeństwa...*, s. 18.

³⁶ M. Malikowski, S. Rębisz, *Główne problemy społeczne w mieście w opiniach jego mieszkańców* [w:] E. Michałowska (red.), *Zagrożenia społeczne w wielkim mieście*, Wydawnictwo Absolwent, Łódź 1998, s. 91–113.

dza rzeszowian na temat zagrożeń społecznych i bezpieczeństwa publicznego, ocena poczucia bezpieczeństwa oraz funkcjonowania służb i instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo w mieście. Badacz chciał również poznać, jakie zagrożenia społeczne są według mieszkańców największym problemem oraz jak je zmniejszyć/zlikwidować. Oprócz tego poruszone zostały kwestie reagowania na sytuacje zagrożenia oraz gotowości mieszkańców do zapobiegania zagrożeniom³⁷.

By przybliżyć aktualny problem bezpieczeństwa w Rzeszowie, zostały przeprowadzone badania metodą wywiadu kwestionariuszowego. Tematem ankiety były opinie i doświadczenia mieszkańców Rzeszowa odnoszące się do poczucia bezpieczeństwa w tym mieście. Ankiety zostały przeprowadzone na przełomie września i października 2014 r. Badaniami objęto 400 osób. Udział w nich mogły wziąć jedynie osoby mieszkające w Rzeszowie, a okres ten nie mógł być krótszy niż pięć lat.

Formularz wywiadu kwestionariuszowego został stworzony specjalnie do tych badań. Niektóre pytania zostały zaczerpnięte ze strony Centrum Badania Opinii Społecznej w celu dokonania późniejszych porównań opinii mieszkańców Rzeszowa oraz całej Polski w kwestii bezpieczeństwa.

CBOS od 1987 r., a regularnie co rok od 1995 r. prowadzi badania opinii Polaków na temat bezpieczeństwa w kraju oraz w miejscu zamieszkania. Z badań tych wynika, iż większość respondentów (70%) uważa Polskę za kraj, w którym żyje się bezpiecznie, natomiast 24% twierdzi przeciwnie. Patrząc na tę kwestię z dłuższej perspektywy, zauważyć można, iż po 1989 r. poczucie bezpieczeństwa uległo znacznemu pogorszeniu. Dopiero od 2001 r. widać tendencję wzrostową (z niewielkimi wahaniem). W ostatniej dekadzie odsetek respondentów uważających Polskę za kraj bezpieczny wzrósł ponaddwukrotnie³⁸.

Jeżeli chodzi natomiast o poczucie bezpieczeństwa Polaków w ich miejscu zamieszkania, to utrzymuje się ono od kilku lat na bardzo wysokim i stabilnym poziomie. W 2014 r. aż 90% respondentów stwierdziło, że miejsce, w którym mieszkają, można nazwać bezpiecznym. Warto zauważyć, iż Polacy, niezmiennie od lat, wyżej oceniają bezpieczeństwo w swojej okolicy aniżeli w Polsce³⁹. Bardzo podobne wnioski można wyciągnąć, porównując opinie mieszkańców Polski z opiniami mieszkańców Rzeszowa.

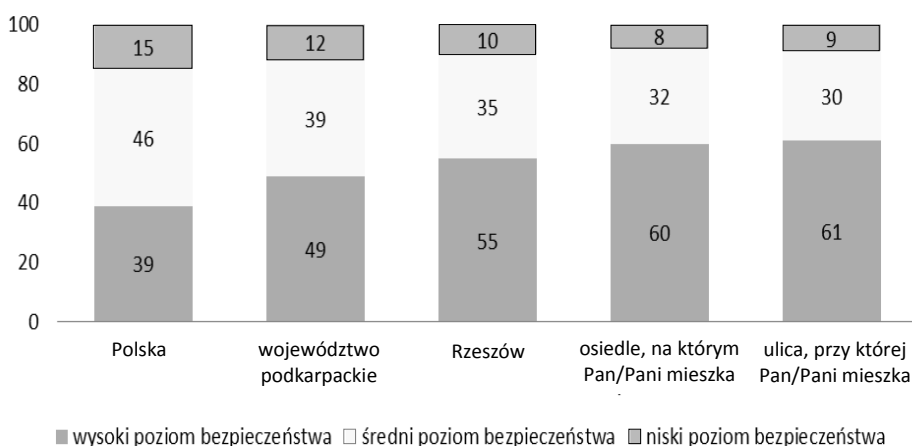
---

³⁷ A. Polakiewicz, *Poczucie bezpieczeństwa oraz wybrane zagrożenia społeczne w postawach mieszkańców Rzeszowa* [w:] M. Malikowski (red.), *Zagrożenia i bezpieczeństwo w mieście Rzeszowie. Zadania – diagnozy – praktyka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2007, s. 105–112.

³⁸ M. Omyła-Rudzka, *Opinie o bezpieczeństwie w kraju i w miejscu zamieszkania*, Komunikat CBOS, Warszawa, czerwiec 2014, www.cbos.pl, data dostępu: 8.10.2014.

³⁹ Tamże.

Poniżej przedstawiono skalę ukazującą, jak mieszkańcy Rzeszowa oceniają poziom bezpieczeństwa w poszczególnych obszarach Polski. Uwzględniono tutaj pięć stref: począwszy od ogólnej (Polski), skończywszy na najbliższej danej osobie (ulicy, przy której znajduje się jej miejsce zamieszkania). Chcąc zbadać poczucie bezpieczeństwa, zastosowano pięciostopniową skalę, gdzie 1 oznaczało bardzo niski, natomiast 5 bardzo wysoki poziom poczucia bezpieczeństwa.

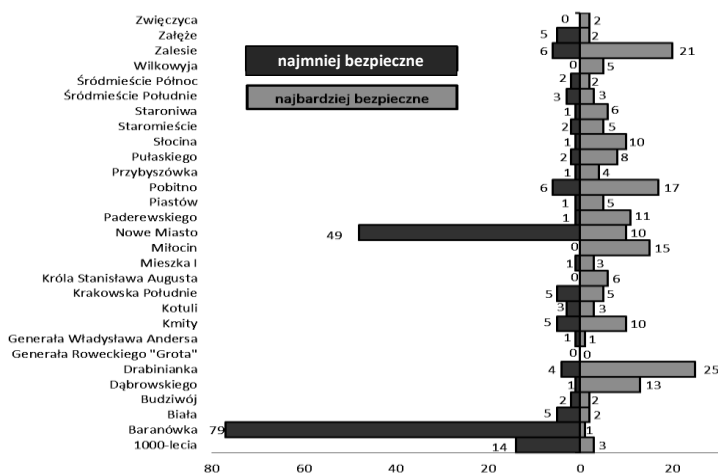
Wykres 1. Wskaźnik poczucia bezpieczeństwa mieszkańców Rzeszowa (N = 400; dane w %)

Źródło: Badania własne

Wykres 1 wyraźnie przedstawia, że wraz z zawężaniem obszaru wzrasta poziom bezpieczeństwa mieszkańców Rzeszowa. Można to ukazać w sposób hierarchiczny ze względu na liczbę głosów: Polska (39%), województwo podkarpackie (46%), Rzeszów (55%), osiedle (60%), ulica (61%). Jednakże tylko w czterech z pięciu stref respondenci czują się bardzo bezpiecznie, gdyż Polska znalazła się na średnim poziomie bezpieczeństwa (46%). Można zatem stwierdzić, iż mieszkańcy Rzeszowa najbezpieczniej czują się na ulicy, przy której znajduje się ich mieszkanie/dom, a najmniej bezpiecznie w Polsce. Taki rozkład poziomu bezpieczeństwa może być związany z tym, że osoby badane najlepiej znają obszar, który jest ich najbliższym otoczeniem, a co więcej – zapewne w dużej mierze sami mogli go sobie wybrać. Jak wiadomo, w dzisiejszych czasach media mają bardzo duży wpływ na ludzi i tym samym informacje w nich prezentowane o różnych wypadkach, zdarzeniach, sytuacjach mogły stać się przyczyną tego, iż respondenci uważają Polskę za kraj, w którym czują się średnio bezpiecznie.

Chcąc zbadać dokładniej bezpieczeństwo w Rzeszowie, zadano mieszkańcom pytanie o osiedla według nich najmniej i najbardziej bezpieczne. Rozkład procentowy uzyskanych odpowiedzi został przedstawiony na poniższym wykresie. Jak łatwo zauważyć, respondenci są zdecydowanie bardziej jednomyślni co do osiedli, które w ich opinii nie są bezpieczne. Większa część rzeszowian uważa, że Baranówka (79%) oraz Nowe Miasto (49%) należą do osiedli najmniejbezpieczniejszych. Porównując powyższe dane z wynikami otrzymanymi w 2005 r. przez A. Polakiewicza, można stwierdzić, że osiedla te są już od dłuższego czasu miejscem nieprzyjaznym dla mieszkańców⁴⁰. Zauważyć należy, pomimo znacznie mniejszej liczby głosów niż w dwóch poprzednich przypadkach, iż 14% wskazań otrzymało osiedle 100-lecia. Pozostałe rejony otrzymały poniżej 6% głosów.

Mieszkańcy Rzeszowa zdecydowanie mniej są zgodni co do wyboru osiedli najbezpieczniejszych. Pomimo małych różnic, można wymienić dwa, które zdaniem badanych są uważane za najbardziej bezpieczne, tj. Drabnianka (25%) oraz Zalesie (21%). Rozkład procentowy reszty osiedli jest bardzo zbliżony, jednak można go ułożyć w sposób hierarchiczny: Pobitno (17%), Miłocin (15%), Dąbrowskiego (13%), Paderewskiego (11%), Kmity (10%), Nowe Miasto (10%), Słocina (10%). Pozostałe osiedla otrzymały mniej niż 8% wskazań – por. wykres 2.

Wykres 2. Najniebezpieczniejsze i najbezpieczniejsze osiedla Rzeszowa w opinii mieszkańców (N = 400; dane w %*)

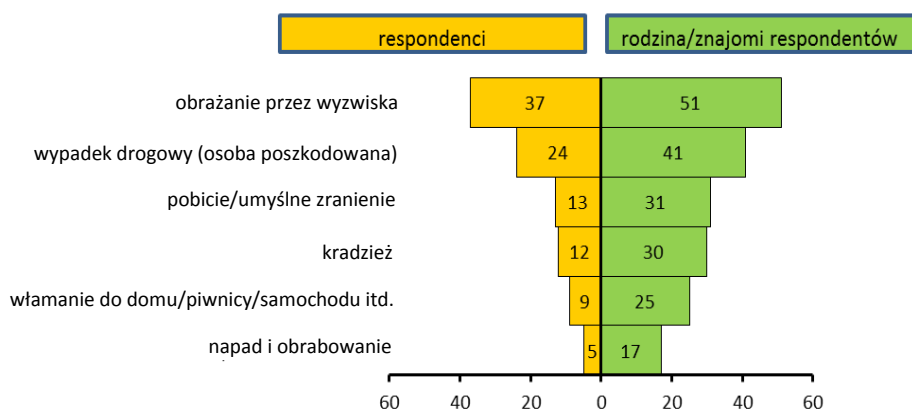
* Odsetek liczony do 200%, gdyż respondenci mogli wybrać dwie odpowiedzi

Źródło: Badanie własne

⁴⁰ A. Polakiewicz, *Poczucie bezpieczeństwa oraz wybrane zagrożenia społeczne...*, s. 107.

W badaniach posłużono się pytaniem zadawanym w latach 1999–2014 przez CBOS w celu porównania niebezpiecznych sytuacji, które spotkały mieszkańców Rzeszowa i społeczeństwo polskie. We wszystkich tych latach widoczne jest, że najczęściej Polacy byli ofiarami kradzieży. W 2014 r. zostało okradzionych 16% ankietowanych, natomiast włamania dokonano u 8% respondentów. Pozostali respondenci stali się w tym czasie ofiarami pobic lub umyślnego zranienia (3%) albo zostali napadnięci i obrabowani (3%)⁴¹.

Na wykresie 3 zostały zaprezentowane niebezpieczne sytuacje, które przydarzyły się rzeszowianom oraz ich rodzinom/znajomym w ich mieście w ciągu ostatnich pięciu lat. Poniższe dane są bardzo niepokojące, gdyż wyraźnie przedstawiają, że zarówno mieszkańcy Rzeszowa, jak i ich rodziny bądź znajomi byli ofiarami w nieprzyjemnych sytuacjach. Najczęściej przydarzającą się sytuacją było „obrażanie przez wyzwiska” (37% respondenci; 51% rodziny/znajomi respondentów). Drugą sytuacją, z którą rzeszowianie (24%) oraz ich rodziny/znajomi mieli do czynienia, był wypadek drogowy, w którym byli osobami poszkodowanymi. Znacznie rzadziej ankietowanym przydarzały się takie sytuacje jak: pobicie/umyślne zranienie (respondenci – 13%; rodziny/znajomi respondentów – 31%), kradzież (12%; 30%) czy włamanie do domu/piwnicy/samochodu itp. (9%; 25%). Najmniej respondentów (5%) i członków ich rodzin/znajomych (17%) zostało napadniętych i obrabowanych. Wykres wyraźnie ukazuje, że rodzinom/znajomym respondentów częściej przydarzyły się wymienione sytuacje aniżeli im samym.

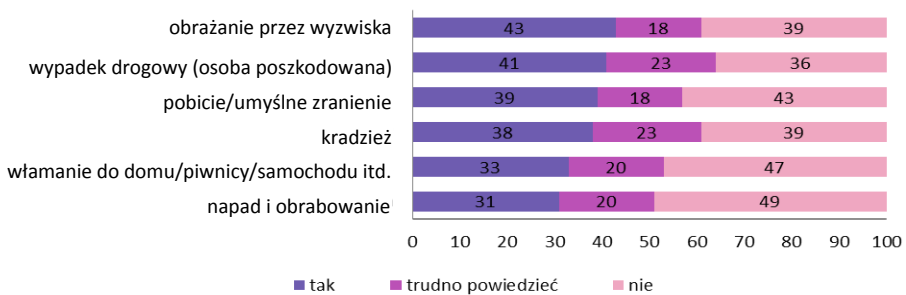

Wykres 3. Niebezpieczne sytuacje, które przydarzyły się na terenie Rzeszowa mieszkańcom oraz ich rodzinom/znajomym w ciągu ostatnich pięciu lat (N = 400; dane w %)

Źródło: Badanie własne

⁴¹ M. Omyła-Rudzka, *Opinie o bezpieczeństwie w kraju i w miejscu zamieszkania*.

Podczas badań mieszkańcom Rzeszowa zostało również zadane pytanie odnoszące się do ich lęku przed staniem się ofiarą którejś z analizowanych sytuacji. Z zebranych danych wynika, iż respondenci najczęściej boją się, że będą obrażani przez wyzwiska (43%). Niewiele mniej ankietowanych wyraża obawę przed staniem się ofiarą wypadku drogowego (41%), pobicia/umyślnego zranienia (39%) czy też kradzieży (38%). Jedna trzecia rzeszowian natomiast boi się, że dojdzie u nich do włamania (33%) bądź zostaną napadnięci i obrabowani (31%) – por. wykres 4. Warto zwrócić uwagę na fakt, iż im więcej respondentów doświadczyło danej sytuacji, tym bardziej się jej obawiają.

Wykres 4. Obawy mieszkańców Rzeszowa przed staniem się ofiarą niebezpiecznych sytuacji (N = 400; dane w %)

Źródło: Badanie własne

Bezpieczeństwo jest jednym z podstawowych aspektów mających wpływ na funkcjonowanie człowieka w społeczeństwie oraz jakość jego życia. Doświadczenia i opinie mieszkańców Rzeszowa pokazały, że ich miasto nie jest do końca bezpieczne. Otrzymane dane mogą być przydatne dla władz miasta oraz Komendy Miejskiej Policji w Rzeszowie i przyczynić się do podejmowania różnorodnych działań na rzecz poprawy bezpieczeństwa w mieście.

3. Poczucie bezpieczeństwa mieszkańców Rzeszowa

Niemożliwe jest osiągnięcie stuprocentowego poziomu bezpieczeństwa, jednakże nieustannie trzeba podejmować nowe kroki, ażeby obywatele w swoim kraju, a szczególnie w miejscu zamieszkania czuli się jak najbezpieczniej. Z racji tego w Polsce realizowany jest program „Razem bezpieczniej”, którego głównym koordynatorem jest Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji. Akcja ta ma na celu m.in. wzrost bezpieczeństwa kraju i poczucia bezpieczeństwa mieszkańców. Aktualnie prowadzony jest nabór projek-

tów mających poprawić bezpieczeństwo w wielu miastach, m.in. w Rzeszowie. Program podzielony został na siedem obszarów: bezpieczeństwo w miejscach publicznych i zamieszkania, w szkole, środkach komunikacji publicznej, ruchu drogowym, działalności gospodarczej, przeciwdziałanie przemoc w rodzinie oraz ochrona dziedzictwa narodowego⁴².

Na przełomie lat 2009 i 2010 został zrealizowany projekt pn. „Poprawa bezpieczeństwa miasta Rzeszowa w zakresie zagrożeń pożarowych, powodziowych i katastrof przez zakup sprzętu ratowniczego”. Istotą projektu był zakup dla Ochotniczej Straży Pożarnej w Rzeszowie wyposażenia ratowniczego oraz specjalistycznych pojazdów ochrony przeciwpożarowej. Miał on na celu zwiększenie efektywności działań w codziennych interwencjach, jak również tych pojawiających się sporadycznie, tj. w wypadku powodzi czy pożarów. Dodatkowym atutem nowoczesnego, energooszczędnego sprzętu jest poprawa środowiska naturalnego. Zakup specjalistycznego sprzętu strażackiego jest na pewno jednym z działań, które ma wpływ na bezpieczeństwo mieszkańców Rzeszowa⁴³.

Największy wpływ na poprawę bezpieczeństwa w mieście ma bez wątpienia jednostka Policji. Do jej podstawowych działań należy m.in. służba patrolowa w miejscach przebywania znacznej liczby ludzi, która w ten sposób bezpośrednio oddziałuje na potencjalnych sprawców czynów zabronionych. Dodatkowo są to działania zmniejszające pokusę stwarzania zagrożenia dla mienia, zdrowia, czy nawet życia obywateli. Rzeszowska Policja przeciwdziała przestępczości w nowoczesny sposób, a konkretniej – poprzez monitoring instalowany w coraz większej części miasta⁴⁴.

Od wielu lat Komenda Miejska Policji w Rzeszowie podejmuje różnego rodzaju działania (programy, akcje, inicjatywy), które mają na celu szczególnie edukację prawną społeczeństwa oraz wyrabianie zachowań i nawyków nieprovokujących potencjalnych sprawców czynów karalnych. Czynności te mają służyć przede wszystkim uświadomieniu odbiorcom, które czyny zalicza się do objętych odpowiedzialnością karną oraz jakie prawa przysługują mieszkańcom, a jakie przedstawicielom organów ścigania⁴⁵.

Jednostka Policji stara się cały czas przeciwdziałać zjawiskom patologicznym oraz przestępczości. Komenda Miejska Policji w Rzeszowie zrealizowała już szereg akcji, programów i innych przedsięwzięć profilaktycz-

⁴² Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, <http://razembezpieczniej.msw.gov.pl>, data dostępu: 26.09.2014.

⁴³ *Poprawa bezpieczeństwa miasta Rzeszowa w zakresie zagrożeń pożarowych, powodziowych i katastrof poprzez zakup sprzętu ratowniczego*, numer projektu RPPK.04.04.00-18-003/09, 26.09.2014.

⁴⁴ A. Polakiewicz, *Poczucie bezpieczeństwa oraz wybrane zagrożenia społeczne...*, s. 184.

⁴⁵ Tamże.

nych w tym zakresie adresowanych do mieszkańców w różnym wieku. Realizatorami programów są głównie policjanci Sekcji Prewencji, specjaliści prewencyjni, dzielnicowi itd. W ubiegłych latach zrealizowano m.in. takie programy jak: „Żyjmy bezpiecznie”, „Mój dzielnicowy”, „Bezpieczny ogród” czy „Bezpieczne muzea i parafie”. Zorganizowano również wiele akcji, jak np.: „Policja... nie tylko dzieciom”, „Edukacja prawno-wiktyologiczna młodzieży, nauczycieli i rodziców”, „Ograniczyć alkoholizm, nikotynizm”, „Ograniczmy włamania”, „Bezpieczna droga do szkoły”, „Kibol to nie kibic”⁴⁶.

Komenda Miejska Policji w Rzeszowie w dalszym ciągu realizuje szereg przedsięwzięć na rzecz poprawy bezpieczeństwa w mieście. Aktualnie jest to pięć programów prewencyjnych⁴⁷:

- 1) Program prewencyjny „Pseudokibic”
  1. Podniesienie poziomu bezpieczeństwa mieszkańców Podkarpacia.
  2. Zmniejszenie strachu przed staniem się ofiarą przestępstwa.
  3. Poprawa świadomości prawno-wiktyologicznej młodzieży oraz jej rodziców.
  4. Ograniczenie zjawiska przestępczości związanej z zachowaniami pseudokibiców połączonymi z kradzieżami i dewastacją mienia publicznego oraz prywatnego.
  5. Uzmysłowanie odbiorcom konsekwencji prawnych działalności kryminogennej, a co się z tym wiąże – ryzyka związanego z przynależnością do grupy pseudokibiców.
  6. WYROBIE NIE U MŁODZIEŻY KRYTYCZNEGO SPOJRZENIA NA ZDARZENIA PROWOKOWANE PRZEZ GRUPY PSEUDOKIBICÓW.
- 2) Program prewencyjny „Stop patologiom – razem bezpiecznie”
  1. Ograniczenie zjawisk patologicznych.
  2. Podniesienie poziomu bezpieczeństwa mieszkańców Podkarpacia.
  3. Zmniejszenie strachu przed staniem się ofiarą przestępstwa.
  4. Poprawa świadomości prawno-wiktyologicznej społeczeństwa.
  5. Poszerzenie współpracy z podmiotami pozapolicyjnymi w celu efektywniejszego przeciwdziałania niekorzystnym zjawiskom godzącym w dobra osobiste obywateli.
  6. Oddziaływanie prewencyjne na właścicieli i pracowników sklepów oraz lokali gastronomicznych łamiących przepisy wymienionych w programie prewencyjnym ustaw – ukształtowanie przekonania o nieuchronności kary za nieprzestrzeganie prawa.
  7. Podniesienie poziomu bezpieczeństwa osób wyjeżdżających za granicę.

---

⁴⁶ Tamże, s. 186–199.

⁴⁷ Komenda Wojewódzka Policji w Rzeszowie, <http://www.podkarpacka.policja.gov.pl/prewencja/programy-prewencyjne>, data dostępu: 29.09.2014.

8. Uświadomienie adresatom programu prewencyjnego specyfiki zagrożeń wynikających ze skorzystania z nieuczciwych i niebezpiecznych ofert pracy za granicą.
- 3) Program prewencyjny dotyczący bezpieczeństwa osób w podeszłym wieku
  1. Podniesienie poziomu bezpieczeństwa osób w podeszłym wieku.
  2. Zmniejszenie strachu przed stanieniem się ofiarą przestępstwa.
  3. Pobudzenie lokalnych społeczności do przeciwdziałania wszelkiego rodzaju zjawiskom patologicznym.
  4. Ograniczenie skali przestępczości na szkodę osób starszych.
  5. Poprawa świadomości prawno-wiktyologicznej osób starszych.
  6. Zapoznanie adresatów programu prewencyjnego, m.in. pracowników zakładu energetycznego, gazowni, poczty, pracowników socjalnych, ze specyfiką pracy w terenie oraz związanymi z tym ich uprawnieniami i obowiązkami w kontaktach z klientem, petentem.
- 4) Program prewencyjny „Ostrożnie – pies”
  1. Podniesienie poziomu bezpieczeństwa mieszkańców Podkarpacia.
  2. Zmniejszenie strachu przed stanieniem się ofiarą przestępstwa.
  3. Poprawa świadomości prawno-wiktyologicznej społeczeństwa.
  4. Poszerzenie współpracy z podmiotami pozapolitycznymi w celu efektywniejszego przeciwdziałania niekorzystnym zjawiskom godzącym w dobra osobiste obywateli.
  5. Oddziaływanie prewencyjne na właścicieli psów łamiących przepisy wymienionych w programie prewencyjnym ustaw – ukształtowanie przekonania o nieuchronności kary za nieprzestrzeganie prawa.
  6. Stworzenie bezpiecznego i przyjaznego dla człowieka otoczenia, które nie będzie rodziło dla niego żadnych zagrożeń.
- 5) Program prewencyjny „Ograniczyć wandalizm”
  1. Przeciwdziałanie niszczeniu mienia prywatnego, jak również publicznego (graffiti).
  2. Pobudzenie lokalnych społeczności do przeciwdziałania zjawisku wandalizmu.
  3. Poszerzenie współpracy z organami administracji samorządowej, administracją osiedli, lokalnymi mediami, szkołami oraz w razie wystąpienia takiej potrzeby z innymi instytucjami w celu efektywniejszego przeciwdziałania zjawisku graffiti.
  4. Stworzenie bezpiecznego i przyjaznego dla człowieka otoczenia.
  5. Pozytywny wpływ na środowisko młodych mieszkańców, w szczególności na terenach osiedli, w celu przeciwdziałania zjawisku wandalizmu.

Przedsięwzięcia podejmowane na rzecz poprawy bezpieczeństwa w każdym mieście są bardzo ważne. Jednakże najważniejsze są te, które przynoszą najlepsze efekty i korzyści mieszkańcom. To właśnie oni, żyjąc w tym środowisku, są w stanie stwierdzić, czy działania te wpłynęły na polepszenie ich funkcjonowania w danym mieście czy też nie.

Przeprowadzając badanie poprzedzające powstanie niniejszego opracowania, zadano rzeszowianom pytanie dotyczące zmian w bezpieczeństwie w ciągu ostatnich pięciu lat. Zebrane wyniki wyraźnie wskazują, iż według respondentów bezpieczeństwo w ich mieście uległo poprawie – 61% odpowiedzi. Za tym, że sytuacja w tym zakresie w ostatnich pięciu latach nie uległa zmianie, opowiedziało się 27% badanych, 12% rzeszowian uznało, że sytuacja związana z bezpieczeństwem pogorszyła się.

Można zatem stwierdzić, iż działania podejmowane m.in. przez Komendę Miejską Policji w Rzeszowie przyniosły pożądane rezultaty, gdyż bardzo ważny jest fakt zauważenia przez mieszkańców Rzeszowa poprawy bezpieczeństwa. Mobilizuje to do podejmowania dalszych działań i dążenia do uznania Rzeszowa za najbezpieczniejsze miasto w Polsce.

4. Wnioski

Bezpieczeństwo definiowane jest jako stan pewności i gwarancji jej utrzymania. Daje ono poczucie stabilizacji i pozwala na dalszy rozwój jednostki. To poczucie ładu i harmonii jest jedną z podstawowych potrzeb człowieka. Amerykański psycholog Abraham Maslow, przedstawiciel nurtu psychologii humanistycznej, docenił potrzebę bezpieczeństwa, uznając ją za podstawę budowy psychiki człowieka. Potrzeba bezpieczeństwa odpowiada za organizację i funkcjonowanie w życiu codziennym jednostek w wymiarze społecznym i państwowym. Co istotne, bezpieczeństwo jest nie tylko naczelną potrzebą człowieka i grup społecznych, ale także podstawą funkcjonowania systemu państwa. Zaburzenie jego poczucia wywołuje lęki, obawy, niepokoje i niepewność. Bezpieczeństwo ma ogromny wpływ na jakość życia człowieka. Jeżeli poczucie bezpieczeństwa jest niskie, może pojawiać się lęk, stres i zaburzenie funkcjonowania w społeczeństwie.

Uzyskane wyniki badań pokazują, że rzeszowianie czują się bezpiecznie w swoim mieście, a przede wszystkim w najbliższym otoczeniu. Potrafią praktycznie jednogłośnie wskazać osiedla, które są najniebezpieczniejsze, i to niezmiennie od kilku lat (Baranówka, Nowe Miasto). Brak zdecydowania co do osiedli najbezpieczniejszych może wskazywać na to, iż mieszkańcy Rzeszowa w pozostałych częściach miasta czują się bezpiecznie. Jest to do-

bra wiadomość dla władz miasta i jednocześnie podpowiedź, na które rejon trzeba szczególnie zwracać uwagę, opracowując działania poprawy sytuacji związanej z przestępczością. Można przypuszczać, iż to właśnie w większości na tych dwóch osiedlach rzeszowianie stali się ofiarami różnych przestępstw, a w szczególności wyzwick.

Pomimo iż mieszkańcy uznali Rzeszów za bezpieczne miasto, to niepokojący jest fakt, iż praktycznie jedna trzecia badanych obawia się, że zostanie ofiarą wyzwick, wypadku drogowego, pobicia, kradzieży, włamania czy obrabowania. Za bezpieczeństwo w mieście odpowiedzialna jest przede wszystkim Komenda Miejska Policji. To ona w głównej mierze prowadziła i w dalszym ciągu prowadzi wiele programów oraz akcji mających poprawić sytuację bezpieczeństwa w Rzeszowie. Motywacją do dalszego planowania takich działań może być zauważenie poprawy przez mieszkańców. Ponad połowa rzeszowian (61%) uważa, że w ciągu ostatnich pięciu lat sytuacja związana z bezpieczeństwem w mieście uległa poprawie.

Wyniki badań związanych z niniejszym opracowaniem mogą posłużyć każdej jednostce walczącej z przestępczością w Rzeszowie, jak i mieszkańcom stolicy Podkarpacia, tym bardziej że podejmowanie działań w tym zakresie jest jednym z zadań własnych władz miasta, które mimo wsparcia Policji nie są w stanie samodzielnie zapobiec wszystkim zagrożeniom. Zapewnienie porządku publicznego, osiągnięcie harmonii społecznej, stworzenie bezpiecznego środowiska zamieszkania i przyjaznej każdemu przestrzeni publicznej możliwe będzie dzięki wspólnym inicjatywom samorządów i organizacji rządowych i pozarządowych, instytucji ratowniczych i interwencyjnych oraz mieszkańców miasta.

The sense of security in Rzeszow

Abstract

Social security has become in recent years an important element in the discourse about the quality of life on individualism and social group. It's one of the basic needs which is crucial for every human being in everyday life. This article consists of two parts: short theoretical admission and the main, empirical part. Safety determines; threats and risk. Rating sense of the safety of residents in city should be considered through the prism of the items listed above. This article present a problem of safety and the fear of crime in modern society, especially in cities on the example of Rzeszow. The aim of the research has been to present respondent's preferences for sense of security. In research areas, respondents assessed the dangers in Rzeszow. The survey also confirmed a lack of correlation between the sense of security and the real level of recorded crime.

Keywords: needs, social security, crime, dangers, risk